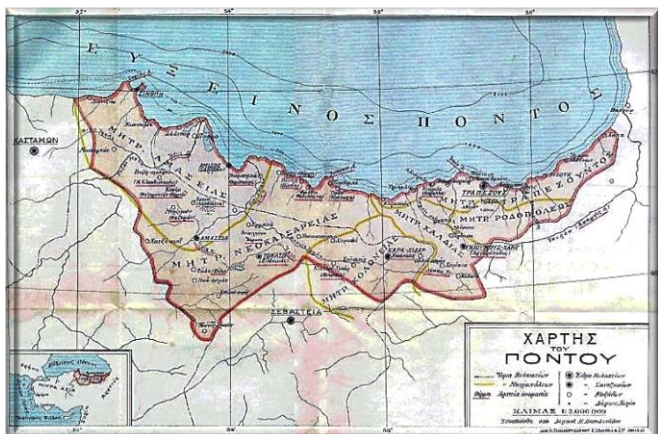

Η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου

Την πατρίδαμ' έχασα,
άκλαιψα και πόνεσα
Λύουμαι κι αρόθυμω όι-όι, (Κλαίω και νοσταλγώ όι-όι,
ν' ανασπάλω κι επορώ, (να ξεχάσω δεν μπορώ). Από το τραγούδι του Χρήστου Αντωνιάδη, για την γενοκτονία των Ποντίων

Από το 1914 έως το 1923, δολοφονήθηκαν από τους Τούρκους 353.000 Έλληνες χριστιανοί ορθόδοξοι κάτοικοι του Πόντου, ανεξαρτήτου φύλου και ηλικίας. Το ανοσιούργημα καταγράφηκε στην ιστορία ως «Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου». Το σχέδιο της εξοντώσεως των Ποντίων εξυφάνθηκε και εκτελέστηκε από την κυβέρνηση των Νεότουρκων.¹ Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν ήσαν: Οι δολοφονίες, τα βασανιστήρια, οι μέχρι θανάτου πορείες στα βάθη της ενδοχώρας, η πείνα και η δίψα. Η γενοκτονία των Ποντίων, πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά από αυτή των Αρμενίων (1,5 εκατ. θύματα σε όλη την Οθωμανική αυτοκρατορία) και λογίζεται ως τμήμα της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνας ο συνολικός πληθυσμός του Πόντου ανέρχονταν σε 2 εκατ. κατοίκους εκ των οποίων οι 450.000 ήταν Έλληνες ορθόδοξοι. Οι Έλληνες

του Πόντου κατοικούσαν στην περιοχή της Μικράς Ασίας κατά μήκος των νοτίων παραλίων του Εύξεινου Πόντου ή Μαύρης Θαλάσσης, από το Βατούμ της σημερινής Γεωργίας, έως τον ποταμό Άλυ (Κυζύλ-Ιρμάκ στην τουρκική). Η περιοχή του Πόντου εκτείνεται έως τις οροσειρές του Παρυάδρη, Σκησιδή και

Αντιταύρου σε βάθος έως 300 χιλιόμετρα από την ακτή. Αποτελούσε το τμήμα της προς Πόντο ρωμαϊκής επαρχίας της Καππαδοκίας, από όπου έλαβε την ονομασία του. Οι περισσότερες πόλεις του Πόντου υπήρξαν αρχαίες ελληνικές αποικίες, οι οποίες ιδρύθηκαν από τον 6^ο π.Χ. αιώνα.

Το Χρονικό της Γενοκτονίας

Η εξόντωση των Ελλήνων του Πόντου συντελέστηκε σε τρεις φάσεις:

Α' Φάση: (1914-1916) Από την έναρξη του Α' ΠΠ, μέχρι την κατάληψη της Τραπεζούντας από τον ρωσικό στρατό

¹ Βασικοί στόχοι του κινήματος του 1908 που έφερε την παραπλανητική ονομασία: «Κομιτάτο της Ενώσεως και της Προόδου» ήταν η κατάλυση της απολυταρχίας του Σουλτάνου Αμντουλ Χαμίτ Β', η εγκαθίδρυση ενός εκσυγχρονισμένου κράτους στα ευρωπαϊκά πρότυπα και η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της αυτοκρατορίας.

Β΄ Φάση (1916-1918) Τα δύο τελευταία χρόνια του Α΄ ΠΠ.

Γ΄ Φάση (1918-1923) Από την λήξη του Α΄ ΠΠ έως την συμφωνία ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας που υπογράφηκε στην Λωζάννη της Ελβετίας, την 30^η Ιαν. 1923.

Την 21^η Ιουλίου 1914, οι Έλληνες του Πόντου ηλικίας από 18 έως 50 χρονών κλήθηκαν για κατάταξη στα τάγματα εργασίας (αμπελέ ταμπουρού), τα οποία συγκροτήθηκαν με διττό σκοπό: Την αποψίλωση των ελληνικών πληθυσμών από τους άνδρες και την φυσική εξόντωση των υπηρετούντων σ' αυτά, υπό τις πλέον απάνθρωπες συνθήκες εργασίας. Μετά την απομάκρυνση των ανδρών, με πρόσχημα την απομάκρυνση των Ελλήνων από την ζώνη του μετώπου, υποχρέ-

Οι Πορείες θανάτου.

ωσαν τις γυναίκες τα παιδιά και τους γέροντες σε άνευ τερματισμού πορείες θανάτου στην ενδοχώρα. Στους εκδιωχθέντες δεν δόθηκε η δυνατότητα να πάρουν μαζί τους ούτε τα αναγκαία προς επιβίωση. Όσοι αντιστάθηκαν ή κατέφυγαν στα μοναστήρια θανατώθηκαν επιτόπου. Κατά την διάρκεια του Α΄ ΠΠ το ανατολικό τμήμα του Πόντου (μέχρι την Τραπεζούντα), απόλαυσε μια σύντομο περίοδο ελευθερίας, διοικούμενο από τον Μητροπολίτη Χρύσανθο.² Μετά την αποχώρηση των Ρώσων, οι Τούρκοι επανήλθαν δριμύτεροι, ενώ τα άτακτα στίφη των ένοπλων Τούρκων (Τσέτες), εγκαθίδρυσαν νέο καθεστώς τρομοκρατίας, κυρίως στην ύπαιθρο.

Το Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων

Μετά την λήξη του Α΄ ΠΠ ο Χρύσανθος ως μέλος της αντιπροσωπείας του Οικουμενικού Πατριαρχείου, συμμετείχε στις συνομιλίες της διασκέψεως ειρήνης των Παρισίων, για την ευόδωση των πόθων του αλύτρωτου Ελληνισμού. Η ίδρυση της αυτόνομης ομοσπονδίας Αρμενίας και Πόντου, έτυχε της εγκρίσεως του Προέδρου των ΗΠΑ Γούντροου Ουίλσον και της θερμής υποστηρίξεως του Ελευθερίου Βενιζέλου. Τον Δεκέμβριο του 1919, ο Χρύσανθος υπέγραψε στο Εριβάν, την πρωτεύουσα της τότε ιδρυθείσης Αρμενικής Δημοκρατίας, συμφωνία με σκοπό την ίδρυση Αρμενο-ποντιακής ομοσπονδίας. Η σύμβαση προέβλεπε την αποστολή ελληνικού στρατού, για την από κοινού αντιμετώπιση μαζί με τον αρμενικό, των τουρκικών στρατευμάτων τακτικών ή ατάκτων. Το σχέδιο δεν τελεσφόρησε λόγω:

- α. Της απροθυμίας των Μεγάλων δυνάμεων να αποστείλουν στρατιωτικές δυνάμεις.
- β. Της αδυναμίας αποστολής ελληνικού στρατού, λόγω της εμπλοκής του στην περιοχή της Σμύρνης.
- γ. Της ενισχύσεως και επικρατήσεως του κινήματος του Κεμάλ Ατατούρκ.
- δ. Της αποχωρήσεως των μικρών βρετανικών δυνάμεων από τον Πόντο.

² Ο κατά κόσμο Χαρίλαος Φιλιππίδης, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, γεννήθηκε το 1881 στην Κομοτηνή και αποβίωσε το 1949 στην Αθήνα.

ε. Της ήττας του αρμενικού στρατού από τα στρατεύματα του Κεμάλ.

Η Ολοκλήρωση του Έγκληματος

Το αποτέλεσμα της δυσμενούς τροπής της καταστάσεως υπήρξε η συνέχιση των απηνών διωγμών του ελληνικού πληθυσμού του Πόντου. Στις 16 Μαρτίου 1921 ο Κεμάλ υπέγραψε «Συνθήκη Φιλίας και Αδελφότητας» με την Σοβιετική Ένωση, η

Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσάνθος.

οποία περιλάμβανε εκχώρηση εδαφών και παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας. Ο Κεμάλ κήρυξε τους Ποντίους ως προδότες και εχθρούς της Τουρκίας, ως εν δυνάμει συνεργάτες του ελληνικού στρατού. Μετά την ατυχή κατάληξη της εκστρατείας του ελληνικού στρατού πέρα του ποταμού Σαγγάριου (Αυγ. 1921), ιδρύθηκαν στην Αμάσεια³ τα «Δικαστήρια της Ανεξαρτησίας»,⁴ τα οποία έστειλαν στην αγχόνη 500 από τις πλέον εξέχουσες προσωπικότητες των Ελλήνων. Πολλοί Πόντιοι αναζήτησαν την σωτηρία τους στην Σοβιετική Ένωση, ενώ άλλοι στην Ελλάδα. Αρκετοί Πόντιοι κατέφυγαν στα δυσπρόσιτους ορεινούς όγκους, όπου αντέταξαν ένοπλο αντίσταση κατά Τούρκων. Η αναγνώριση των θυσιών των γενναίων αυτών Ποντίων, κατά τον απέλπιδα αγώνα τους, δεν έχει τύχει της αναγνωρίσεως που του αξίζει.

Η Αναγνώριση της Γενοκτονίας

Το 2007 η Διεθνής Ένωσις Μελετητών Γενοκτονιών [(International Association of Genocide Scholars (IAGS))] αναγνώρισε επίσημα την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου και της Ανατολίας, μαζί με αυτήν των Αρμενίων και των Ασσυρίων της Βόρειας Μεσοποταμίας. Η Κύπρος, η Σουηδία, η Αρμενία, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Τσεχία, η Γερμανία, 12 από τις 50 Πολιτείες των ΗΠΑ, 2 από τις 6 Πολιτείες της Αυστραλίας, 8 από τις 85 Ομόσπονδες Δημοκρατίες της Ρωσίας και 5 πόλεις του Καναδά έχουν αναγνωρίσει την γενοκτονία. Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει καμία από τις παραπάνω γενοκτονίες. Θεωρεί τους θανάτους ως παράπλευρές πολεμικές απώλειες και αποτέλεσμα ασθενειών και λοιμού. Η βουλή των Ελλήνων με ομόφωνα ψηφίσματα έχει ανακηρύξει την 19^η Μαΐου ως «Ημέρα Μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων στον Μικρασιατικό Πόντο» και την 14^η Σεπ «Ημέρα Εθνικής Μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος».

Οι πρώτοι Έλληνες έφτασαν στον Πόντο ως άποικοι, οι επιζήσαντες απόγονοι τους επέστρεψαν στην πατρώα γη ως προσφυγές. Οι επιβιώσαντες της Μικρασιατικής Καταστροφής, βρήκαν το κουράγιο να ριζώσουν στην φιλόξενη ελληνική γη. Η

³ Αρχαία ελληνική πόλις, η γενέτειρα του πρώτου γεωγράφου της αρχαιότητας Στράβωνος.

⁴ Ειδικά δικαστήρια που ιδρύθηκαν από τον Κεμάλ με στόχο την μαζική εξόντωση της άρχουσας τάξεως των Ποντίων, υπό ένα νομιμοφανές πλαίσιο.

σφριγηλή ράτσα τους αναμίχθηκε με τον ελληνικό πληθυσμό και ενίσχυσε την ζωτικότητα της φυλής μας. Η Τραπεζούντα, η Σαμψούντα, η Κερασούντα, η Σινώπη, η Τρίπολη, η Αμάσεια, η Μπάφρα, η Σάντα και οι άλλες πόλεις και κοινότητες της αιματοβαμμένης ποντιακής γης, έχουν καθιερωθεί στην εθνική μας συνείδηση ως ένα από πλέον λαμπρά κεφάλαια της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού διαμέσου των αιώνων.

Παπάγου 5 Φεβ. 2018
Αντιστράτηγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς

Βιβλιογραφία

- α. **Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό «ΗΛΙΟΥ»**, Αθήνα 1951.
- β. Δημήτρη Ψαθά, **Γη του Πόντου**, Εκδόσεις Μαρία Ψαθά, Αθήνα 1993.